

ॐ सहावीसय नमः

ત્રીમાસિક ત્રીજી સભાનો અહેવાલ.

શા. ૧૯૭૪ ના બીજા જોડ વદ ૪ ને વાર રવી તા. ૧-૭-૨૩ ને દીને શા. કસ્તુરચંદ્ર ધનાજીના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી.

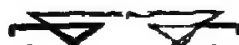
શા. નાયુભાઈ ગોવીંદજીએ દરખાસ્ત મુકી હતી કે શા. કસ્તુર-ચંદ્ર ધનાજીને પ્રમુખસ્થાન આપવું. તેને શા. રતનચંદ્ર રામચંદ્રે ટેકો આપ્યો હતો.

શા. નાયુભાઈ ગોવીંદજી તરફથી કમીટીનો તૈયાર કરેલો લેખ અને પુસ્તીનું ચુલ્લું નામનો લેખ વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો.

શા. લલુભાઈ રામચંદ્ર તરફથી બીજો લેખ (જૈન યુવાનો પ્રત્યે કંઈક) એ નામનો લેખ વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો.

શા. ખેમચંદ્ર રૂપાજી પુનાત્રાજી તરફથી શા. નાયુભાઈ ગોવીંદજીએ રોકડા શા. ૫૧) એકાવન નીરાશ્રી તથા કળવણી કુંડમાં આપ્યા છે ત્યાર બાદ કેટલુંક વિવેચન થઈ સમા ખરખાસ થઈ હતી.

શા. કસ્તુરચંદ્ર ધનાજી સહી દા. પાતે

સંસ્કૃત-પ્રકાશન

૪

નિજાત્મ દર્શન

(હરિગીત)

કુરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
કુરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૬૬૨

અભિલાષિ પ્રશ્ન.

સમન્નવરા સત્ શાસ્ત્રી . ધટના દ્વિતાવી પ્રેમથી,
વલી આપવા ઉપદેશ પણ તેવો અહર્નિશ રેમથી;
ગુરુ ગય નિજ સ્વરૂપને બહુ વિધથી અવજાવતા,
સમન્નય ના ! સમન્નય ના !! સમન્નય ના !!! પણ તે છતાં. ૧

અનુભવી ઉત્તર.

શાસ્ત્રો અત્રાવે છે દિશા પણ પાર તેથી પમાય ના,
ગોચર નહિં મન છદ્મિ તે હેતુ વાદે બધાય ના;
માટે અનુભવ માર્ગપર દગ્ શાસ્ત્ર સાથે ચોંટશે,
આત્મિક સંવેદન થતાં નિજ રૂપની ઝાંખી થશે;

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૫૮૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગા. પ્રિતાસિંહ મલાનો
સરવેચાલ

વિષય રા. રા. પ. રા. રા. રા. રા.

હૃદય અને બુદ્ધિનું ચુદ્ધ.

જ્યાં સુધી જીવને ખરું જ્ઞાન થયું નથી ત્યાં સુધી તેની શ્રદ્ધાનું કશું ઠેકાણું હોતું નથી. અને તે જીવનું વરતન સજ્જાએ ક્યાંથી હોય શકે ? અને જ્યાં સુધી વરતન શુદ્ધ ન હોય ત્યાં સુધી અનેક તરે-હની કાંવી દીકા થવાનો સંભવ રહે છે. જ્યારે અંતરમાં અને મનથી ખરી શ્રદ્ધા અને વર્તનનો દોષક પ્રગટે ત્યારેજ તેનું વર-તન શુદ્ધ અને સરલ બની શકે છે એવું નીરહંબ આચરણ કયા બળ્ય આત્માને ન ગમે ?

હાલમાં મોઢાથી રાજ વચન નીતીના પાઠો બોલ્યા કરીએ, પણ આપણે પોતે સંજીવે તેને આચરણમાં ન મુકીએ અને તે રીતે થોડું થોડું પણ વર્તન રાખવા વીચાર સરખો પણ ન કરીએ તો પછી નીતી કે રાજના વચનની કીમત દુનીયાની કે.ઈ પણ નકામી વસ્તુ કરતાં વધારે શી રીતે હોય શકે ? થોડી પણ કતી યચાર્થે હોય તો હીતકર અને આનંદકારક થવા પામેજ, માટે ધીરજ અને શાંતિથી વીચાર કરી જોઈએ કે આપણે કઈ બાબતો ઘસડાતા જઈએ છીએ ? આપણા વીચારો વારે વારે બદલી જાય છે એક વખત નીતીવાન બની દુન માને દેખાડીએ કે હમો આવા છીએ. પણ તેથી કાંઈ આપણને ફાયદો દેખાયો નહીં તો ફરી બીજોજ રસ્તો આચરણ કરીએ, તેથી પણ ફાયદો દેખાય નહિ એટલે ત્રીજો રસ્તો જતાં ચાલ્યો. એમ તો ન રહીએ ધરના કે ન રહીએ ધાટનાં માટે બરાબર શાંતી પુર્વક વીચાર કરી આપણે માટે કયો રસ્તો સુધમ

કરેલો છે ? આપણા સંજોગો કેવા છે ? આપણા સાધન શું શું છે ? એ દરેક બાબતનો વીચાર કરીને આગલ ચાલીએ તો વારે વારે રરતા બદલવાની જરૂર રહે નહીં કહેવત છે કે ધીરજ, ધર્મ, મિત્ર, અને નારી, આપણે કાળે પરખીએ, ચારે માટે ધીરજથી આપણી રહેણી કચણી અને આપણે કયે રસ્તે ધસડાતા જમએ છીય તેનો વીચાર કરવો જોઈએ.

મનુષ્યજીવનમાં સંકટ આવવું એ તો સ્વભાવીક છે, માટે સંકટ વખતે શું કરવું જોઈએ ? સુ સંકટ આવે ત્યારે આપણે આપણા કર્તવ્યવશુખ બનાવે દુઃખી અને ઉદાશી ન બની અ.પણ કદમાણનો માર્ગ હોય તે આપણે તજીદેવો જોઈએ ? કદી નહીં. જ્યાં સુધી આપણે ગંભીરતાને આપણું ખરું કર્તવ્ય છોડી દેશું ત્યાંસુધી આપણેજ આપણને હેરાન કરવામાં કાંઈ બાકી રાખશું નહીં.

મનુષ્ય પોતાના અંતઃકરણમાં જેવી ભાવનાઓને ઉત્પન્ન કરે છે તેવો તેનો બહારનો આચાર બંધાય છે. પછી તેવી તેની દરેક પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહે છે. ગૃહસ્થવાસમાં સુશીલ જીવન ગાળવું કે તુચ્છ વિષયો કે લેખી દશામાં આયુષ્યનો વ્યય કરવો અથવા તો પોતાનો પાંડ સાચવવાં બેસી રહેવું એ સર્વત્ર દરણ તેના હૃદયનું મુખ્યસ્થાન ભોગવતાં કાષ્ઠપણુ ભાવના શીવાય અન્ય નથી.

જ્યાં સુધી એક પણ ભાવનાનો નીર્ણય ન થયો હોય ત્યારે સુધી અરખના આચારનું સ્વરૂપ બંધાયું નથી. કેટલીક વખત જીવ પુખ્ત સામાજિક પ્રતિક્રમણ એજ ભાવના ચાલે ત્યાં સુધી તે ઉત્તમ લાગે. પછી તેના હૃદયમાં દ્રવ્ય સમૃધ્તી એટલી દરવાનો કુટુંબ સમાજ ગામ

કે દેશમાં કીર્તી મેળવવાનો આવેશ પ્રગટે અને ખીજા ક્ષત્રે આ સંસારમાં કાંઈ નથી, કાંઈ કાંઈ કાંઈ નથી. બધી સુખી ચાલ્યા જવાનું છે, વગેરેની વૈરાગ્ય ભાવના થાય, વધી ધડી પછી એમ થાય કે આપણે ગમે તેમ વરતીશું તો શું છે, એ પાપ કાણ જાણશે. અને મારે શું કાંઈની દરકાર છે માટે ઉપરથી ડાળ ગાલી ગમે તેવું વસ્તન રાખી આપણે આપણું કામ કર્યે જાવની એવો વેગ રકુરે છે. તેવા મનુષ્યો એકે જાતનો પુરુષાર્થ સાધી શકતા નથી.

કાલીક જુદા જુદા વીચારવાલા મનુષ્યો પોતાના ચાલુ જીવનને ઉદ્દેશ જ્યાં સુધી નક્કી થતો નથી ત્યાં સુધી મનુષ્યની ગતિ પર નમાં ફરતા તથ્યખલા જેવીજ રહે છે. આ મનુષ્ય રૂપી નાવને સ્થિર દષ્ટિ બીંદુએ પહોંચાડવા માટે આપણે આપણા વીચાર અને અનુકૂળ પ્રમાણે ઉદ્દેશ નક્કી કરવો જોઈએ. પણ તે માત્ર ફાનિયા ફની રેકડ રૂપે નહીં, પણ તે પોતાના મનોમજા યાને આત્માને વીશેષ પ્રમાણમાં તૈયાર કરીને નક્કી કરવો જોઈએ. કુટેરોના અને કુચીચારોના સંસકારોને છોડી શુભ વીચાર અને શુદ્ધ વચન આપણામાં દાખલ કરવું જોઈએ. કનૈઞ્યની દીક્ષા નક્કી કરી અને તે તરફ ગતી કરતા ખીજા વીચારોની છાપ મન ઉપર પડવા દેવી અને અવિશ્રાંત પણે આગળ વધવું તે ઉદ્દેશ નક્કી કરેલી સીદ્ધીની પહેલી નીશાણી છે.

હવે પાંચ દશ કે પચીસ વરસ પછી જમાનો કેવો આવશે ? દેશ મામ કે ધરમાં કેવા સંજોગો હિંમો થશે ? તમારા ગામ કે શહેરમાં કેવો ફેરફાર થશે ? તે કાંઈ જાણી શકાતું નથી, તોપણ ગંધલા વરસોમાં ખતેલા ખતારો યાદ કરીએ છે, તો એ જ્ઞાન આપ-

જીને થાય છે કે આટલા વરસો કપર આ રીતે બનાવો બની આ રીતે ફેરફાર થઇ આવે આ હાલત છે. તો હવે પછીના વખતમાં આપણે તે બધો તથા આવનારો વખત જોતાં તેનું સહેજસાજ અનુમાન તો જરૂર થઇ શકે છે. એક વિદ્યાર્થી મેટ્રીક કે બી. એ. કે એમ. એ. થાય પછી ટાઇપસ્ટ્રી જાતનો પ્રોફેસર રાજ્યાધિકારમાં સારી પદવી ધારણ કરી શકે છે તેમજ એક વેપારીને પોતાની લાઇનની તાલીમ લીધા પછી વેપારી થવાનું ચાલુ ધોરણ ઉપરથી સંજોગો જોઇ નક્કી અનુમાન બાંધી શકે છે. તેજ રીતે આપણે આપણા ભવિષ્યની પ્રજા માટે કે સંઘ માટે અનુમાન બાંધી હવે પછી આપણી રહેણી કરણી પછી કેવા સંજોગો ઉભા થશે તે અનુમાન બાંધી શકીયે છીએ. માટેજ આપણે આપણી દલીલતા કે જે બાજુ જોવાનું છોડી જીવનની શુદ્ધ બાજુ કંઈ સારી છે તે અનુમાનથી નક્કી કરી તે પ્રમાણે આગળ વધવા તૈયાર થવું જોઈએ.

હાલ વૃદ્ધો પછીથી હાલના યુવકો વૃદ્ધો થશે અને તે પછી બાળકો પણ યુવકો થઇ વૃદ્ધો થશે. એ જે વર્ગના હાથમાં સંઘની નાવ જાતની કે સમાજની લગામ જઇ પડશે. તેમા તો કોઈનાથી ના પ્રાડી શકાય તેમ નથી. કેમકે આ જાતની ઘટમાળજ એવી છે તો જે જાતના સંજોગો વીચારે અને બંધારણમાંથી પ્રસાર થાવછો, તેવી જાતના સંજોગો વીચારે અને રીવાજો હવે પછીનાઓ માટે ભલશે કે કેમ તે માટે શંકાજ રહે છે. માટે હવે પછી જે આવેવાનો થવાના છે તેમને શુદ્ધ વર્તનની કે શુદ્ધ વીચારની તાલીમ આપો છો કે કેમ તેનો થોડો પણ વીચાર કરવો જોઈએ.

આ રીતેથી આપણા વડીલો હજી સમજી શક્યા નથી. આપણે

આજ સુધીના વર્તનથી તેમની સાથે હળા મળા શક્યા નથી. અવિધ્ય કાંઈક ભયંકર દેખાય છે. તેની કાંઈ ફીકર નહીં. પણ યુવકોજ આ વાત ખરાબર સમજ્યા નથી તે ખરેખર ભયંકર છે. સમજ્યા છતાં દાંડીકતા ખરતી નથી. આપણે બાંધારણો યોજનાઓ લેવાયે છીએ પણ અમલ કરવા બેસીએ ત્યારે આરંભે સુરા જેવું ચાય છે, માટે આ સ્થિતિમાં ખાસ ઉપાય એકજ છે કે (મરજી પુર્વક ખાસ ધરજ સમજીને અનન્ય ભાવે સેવા કરવી. અને આપણું વર્તન શુદ્ધ રાખવું, બીજી કોઈ બાબતમાં વચ્ચે ન પડવું) ગ્રેમ અને વિનયથી જોરી પણ વશ ચાલ છે, તો પછી આ તો આપણા બાઇઓ સાથે હળી મલી જવાનું છે.

જૈન યુવાનો પ્રત્યે કંઈક !!!

સુધરેલા કેળવાયેલા અર્થાત્ જમાનાને અનુમરતા વિચારવાલો જૈન યુવકોને હિંદીશીને ખાસ લખુ છું.

જન યુવકો હશે કે કેમ ? અને હશે તો કેટલા હશે ? તે હું જાણી શક્યો નથી. પરંતુ યુવકો ધણા હશે, પરંતુ જૈન યુવકો કેટલા હશે ? એટલે જૈન વિશેષણને સાર્થક કરનારા કેટલા હશે ?

બધે લાખોની સંખ્યામાં તેવા ન હોય, પરંતુ ઓછામાં ઓછા એક બે હશે તોપણ ચાલશે. તેવા એકાદ બે કે તેથી વધારે જૈન યુવક હોય તેમને હિંદીશીને લખું છું.

જૈન ડુળમાં જન્મ લીધાથી જૈન વિશે પણ સાર્થક થઇ શકતું નથી. “જૈન ત્વ” હોય તોજ સાર્થક કર્યું ગણાય “જૈનત્વ વારસો કે મિલકત નથી, પરંતુ તે ગુણ છે. ગુણ મેલવ્યો મેલવાય અને ગુમાવ્યો ગુમાવાય. ગુણ પ્રાપ્ત કરવામાં જેટલી મુશ્કેલી છે તેટલી મુશ્કેલી વારસો કે મીલકત મેલવવામાં નથી. યુવક બંધુઓ ? તમારે માટે શું લાખું ? અને શું ન લાખું ? અનેક વાતો કહી ઉભરો કાઢવાનું મન થઇ જાય છે. કઇ વાત કહું ? અને કઇ ન કહું ? બધી વાતો એકી સાથે કહી નાખું, દરેક બાદમાં એકી સાથે બધી વાત સાંભલી લે, સમજી જાય અને કર્તવ્યપદાયણ બની જઇ આવતી કાલથીજ સ્વર્ગીય જીવનને આનંદ અનુભવવા લાગી જાય પરંતુ એ ઠગલા માત્ર, મનોરથો માત્ર થયા. એક એક મનોરથો પાર પડતા પડતા વર્ષોના વર્ષો વીતી જાય ત્યારે પ્રજામાં ઘડાય છે, તો પછી સઘલા મનોરથોનું પરિણામ આરતા કેટલો વખત વીતી જાય ? છતાં જો યોગ્ય નેતા મળી જાય અને આપણે કર્તવ્યપદાયણ બની જઇએ તો ગમે તેવા દુર્ઘટ કામો પણ ગમે તેટલા દુઃખ વખતમાં આટોપી શકાય. અત્યારે તો એ પણ મનોરથ માત્રજ છે.

યુવક બંધુઓ ? તમે દેશનો ઉદય ચાહો છો ?

અવશ્ય ચાહતા હશેજ. પરંતુ ચાહના માત્રથી કાંઈ વળે ? દેશનો ઉદય કરવો સહેલ નથી, તેના પહેલા તમારા ગામનો, તમારા ગ્રાહરનો, તમારી સમાજનો, તમારા ધર્મનો ઉદય કરવો પડશે. એ રીતે જાતીગત ઉદય કરશો તોજ ઉદય થશે, અંદર પોલ હશે તો બાહ્યમાં આડે નડશેજ. દેશનો ઉદય સાધવા નિકળ્યા પહેલા તમારા અંગોનો ઉદય શોધ્યો છે ? મદ્યાપિ વાતો કરી હશે, પરંતુ કાંઈ સેવા કરી છે ? કંઈ ક્રિયાત્મક તપશ્ચર્યા કરી છે ? કંઈ આત્મભોજ આપ્યો છે ? પૈમા આપી છુટવાથી કાંઈ ચાલે તેમ નહીં. પરંતુ સ્વાર્થ ત્યાગ કરવો પડશે, તે કરેલ છે ? નહીં તો પછી ચાહના શ્રા કામની ? શુ મનુષ્ય માત્રને નૈતિક જીવન, ધાર્મિકતા કે વ્યવસ્થિત સમાજની જરૂર નથી ? તમે તેને માટે કદી વિચાર કર્યો છે કાં ન કરો ? વિચાર નહો કરો તો જરૂર પરતાશો. જે કાંઈ સારા વત્તો સમાજમાં છે, તે તુટ્યા પછી સાધતાં આંખે પાણી આવશે. તુટ્યા પછી આપણા જીવનમાં અને પશુ જીવનમાં શા ફેર રહેશે ?

“મદ્યાપિ અને ધાર્મિકતા, આધ્યાત્મિક જીવન, વ્યવસ્થિત સમાજ, વિગેરે પ્રિય છે. પરંતુ જ્યાં પોતાના ચાલુ સંજોગોને પહોંચી વળવાના કાંઈ મારવા પડે છે. સૌની સાથે મોખાસર જીવન વ્યવસ્થિત થાય, એટલું અને તોજ ખસ છે. જ્યાં સુધી તેમ નહિ

માં, ત્યાં સુધી અને ઉપરની વાત સાંભળવાજ માગતા નથી. પછી સંધ વ્યવસ્થામાં ભાગ લઇશું, ધાર્મિક કામો સંભાલીશું અને સૌ સારા વાના થશે. હાલ એ વાત બંધા આદમી જવા દો ” આમ કોઈ યુવક ગધું છંછચી ઉઠશે, તેનું કેમ ?

અહચણ નહીં; આપણો વીચાર ખરો હશે તો જરૂર આપણે નગરના પૂર્વક આજે નહીં તો કાલે સમજાવી શકીશુંજ. આપણે તેને જરૂર કદી શરૂએ કે બાધ ? દરેક મોભાની સામગ્રી-વૈભવ સામગ્રી ઘટાડો, મોટરને બદલે ગાડી ઘોડાથી વૈભવ માનો, ગાડી ગોડાને બદલે સીંગરામથી વૈભવ માનો, સીંગરામને બદલે પગ ચલવાની શક્તિમા ખરો વૈભવ અને કુદરતની મેહરબાની માનો, તમે એક વખત એમ કરશો એટલે સૌ એ પ્રમાણે સોખશે. એમ દરેકને જીવન કલહ અર્થાદિત બનશે. જો તમે મોટરથી વૈભવ જાળવવા છડાશો, તો તમારો ખર્ચો બાધ એરોપલેન (વીમાન)થી વૈભવ માણવા લાગ્યાશે, મોટર ઉપર અણગમો આવશે અને વિમાન મેળવવા મથશે. શું ત્યારે ખીજા બાધગાં બેસી રહેશે ? જરૂર મોટર મેળવવા મથશેજ. અને પછી વીમાન મેળવવા લાગ્યાશે. આ રીતે વૈભવ તરીકે કદાચીજ ગણાવી ? આ સંચાલના અંત ન આવતા માનસિક કલ્પના-એ વધ્યે જવાની, આ આપ ને આવનવિનુ ખીજ આપણાં હૃદયમાં આ રીતે રોપાયે જાય છે. આ કહી તે લઉં! આ સામગ્રી ગોઠવું તે સામગ્રી ગોઠવું ? એમ તરગો વધતા જાય છે. જો કલ્પનાને સંકલ્પવામાં આવે, તો જો વૈભવ હાલ વીમાનમાં બેસવાની માની શકાય, તેજ વૈભવનો દહાવો વિમાન નહોતા ત્યારે મોટરમાં બેસીને, ને મોટર નહોતો ત્યારે ઘોડાગાડીમાં (વીક્ટોરીયા કે ટાંગામાં) બેસીને, ને તેની અછત

વખતે સીમરામમાં ભેસીને માની શકાતો હતો. અને તો એ દરેકનો માનસિક આનંદ એક સરખો બહુાય છે. આ માનસ શાસ્ત્રનો સુક્ષ્મ પ્રયોગ ઉપરથી એક સિધ્ધાંતની આપ બાક્યોને બેટ કરે છું તે એ કે ઉપરની કલ્પના ઉપરથી તમે કમળ શક્યા હશે કે આ જમાનો મનની કલ્પના વધારવા મગે છે. અને આપણા હીદનું પ્રાચીન સમાજ અંધારણ આપણું જીવન મર્યાદિત બનાવવા મગે છે. આ બેમાંથી કયો માર્ગ પસંદ કરવો, એ સહુ સહુની ઇચ્છાની વાત છે. મારા મત્ર અભિપ્રાય પ્રમાણે મર્યાદિત ઇચ્છાસંકિતથી માનવ સમાજ એકંદરે વધારે સુખના તત્વોનો. રવાદ લઈ શકે.

તેથી આપ સૌ અંધુઓને જીવન સામગ્રી મેળવવા પ્રયત્ન કરવાની આડે જરા પણ આવવા માગતો નથી. પરંતુ એટલું તો જરૂર આગ્રહપૂર્વક, વિનંતિ પૂર્વક, આજીજી કરીને કહું છું કે જીવન સામગ્રી મર્યાદિત હોવી જોઈએ. પીતલના લેટેથી ઉપયોગ દૃષ્ટિએ પાણી પી શકાતું હોય, તે આર્થિક દૃષ્ટિએ માટીનાં પાત્ર ટકાઉ હોય, તો ચાંદી થોનાનાં લોટાની સી જરૂર ! એ તો કેવળ સ્વચ્છંજ બહુાય.

જીવન સામગ્રીને અમર્યાદિત બનાવવાથી દરેકની કલ્પના અસં- તેષિતાનો બવાળામુખી બહુડી ઉઠે છે. તે શાંત કરવા દેશ, વતન, વેપ, કુટુંબ, ધર્મચરણ, વિગેરેનાં થેડું દૂર જવું પડે છે. વલી અસં- તોષ વધતાં તેથી પણ આગલ વધી વિદેશ જવું પડે છે. રવદેશ જીલવો પડે છે. વતનના સામાજિક ધાર્મિક કામો, કૌટુંબિક સવાલો બીજાઓ ઉપર છોડવા પડે છે. કેમ જાણે આપણને જરૂરજ ન હોય ? આજણે માટે નિરૂપયોગીજ હોય એમ માનીને તેની ઉપેક્ષા કરતાં

થઈ જવું પડે છે. અસંતોષ વધતા-જીવન સામગ્રી અમર્યાદિત બનતા, આ પ્રમાણે ભવિષ્યમાં ભારે ભયંકર પરિણામ આવે, જો કે હાલ તુરંતના વખતનો વિચાર કરીએ, તો આપણે અર્ધે રસ્તે છીએ.

જો કે જીવન અમર્યાદિત બનાવ્યું છે, પરંતુ તેનું છેવટનું જ્યાં સુધી પરિણામ આવે તેટલે સુધી આગલ વધ્યા નથી, ત્યાં સુધીમાં ચેતી જવાનો પ્રસંગ છે. અને હજી ચેતીને જો જીવન મર્યાદિત બનાવી લઈએ તો ખાતરી માનજો કે વતનથી દૂર નહીં જવું પડે. અને ધાર્મિક સામાજિક ખાતાઓ સંભાલી શકશે. નહીંતર રડયા ખડયા શહેરમાં રહેલા લોકો (વૃદ્ધો) શરૂઆતમાં સંભાળશે. પરંતુ છેવટે કોણ સંભાળશે ?

બંધુઓ ! જીવન અમર્યાદિત બનાવીને તમે અથવા તમારી સંતતિ ભવિષ્યમાં વતન જુલવા માગો છો ! દેસોદેસ દોડશે તો જરૂર વતન જુલશે. વતનની સંસ્થાઓ, સાર્વજનિક મિલ્કતો, ધાર્મિક ખાતાઓ કોને સોંપશે ? તેનો ઉપયોગ કોણ કરશે ? તમારી સંઘણી વ્યવસ્થા, યાત્રિ વ્યવસ્થા, કોણ જાળવશે ? શું તે ખાતાના નોકરો અને અમલદારો રાખસો ? તેઓના પગાર માટે મોટા ફંડ ઉઘાડશે ? મોટા ફંડ કરી શકવા માટે દેશાવર મોટા ધંધા ખેડશે ? આ બધું કરવા કરતા ઘેર રહી કુટુંબ પુરતું કમાઈ બાકીના વખતમાં હાથોહાથ બધા કામો સંભાળો, અને સંભાલી શકાય તેટલા ઉઘાડો. આ રસ્તો ઉત્તમ નથી જણાતો ? દરેક જીવન સામગ્રી મર્યાદિત બનાવ્યા છતાં, કેટલાકને મર્યાદિત પણ જીવન સામગ્રી ચલાવવી મુશ્કેલ પડે તો, તેઓ ખુસીથી અન્ય સ્થળે જઈ સકે; પરંતુ આપણી કોમ જે સહેરી તરીકે આગળ પડતી હોય

છે, તે બદલ જય, તો પછી બીજાઓએ સો ગુન્હો કર્યો ? તે એ પણ ઉત્તરોત્તર બદલ જશે ત્યારે તમારા વતનમાં આવવું કેમ ખમશે ? કહેશે કે ગામડાના લોકો હમારા મોટા ગામમાં રહેવા આવશે. જો તેમ થશે તો ગામડા ઉઝડ નહીં થાય ? અને ગામડા ઉઝડ થશે તો પછી ખેતીનું શું ? આમ દરેક રીતે વાતચાત કરતાં જીવન મર્યાદિત બનાવવું જોઈએ.

જેઓને આર્થિક મુશ્કેલી છે તેઓ દેસાવર જાય, પરંતુ જેઓ મર્યાદિત જીવનમાં સારી રીતે રહી શકે તેટલી આર્થિક સંપત્તી ધરાવતા હોય, તેઓએ વધારે અસંતોષી બની શ્યા માટે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે સમાજના જીવનમાં ઝેર પાથરવું જોઈએ ? તેઓ સંતોષી પ્રવૃત્તિ રાખતા થાય તો બીજા પણ શીખે. યદ્યપિ આ લખાણ જીવના અઠંગ વ્યાપારીઓ અને ધન મેળવવામાં રસખસ ઊંડા ઉતરેલા બાઇઓના હૃદયને વાસર કરવા સમર્થ થશે કે કેમ ? એ સંશય છે. પરંતુ જે યુવાનોએ બચિષ્પની પ્રજામાં પોતાનું જીવન મોહામર ટકાવવું હોય, તેણે તો જરૂર આ લખાણનો મર્મ સમજવો જોઈએ, તેથીજ તેવા યુવકોને હૃદયીને લખ્યું છે. અંધુઓ ? રાહ જોઈ બેસી રહેશે તો જ્યારે અનિષ્ટ પરિણામ સામે આવીને પોતાના બચાવ ડોળા ધુરંધારશે ત્યારે તમારી સમાજ એટલી બધી અસહકૃત બની હશે કે પછી તેનો પ્રતિકાર (ઉપાય) તમારા હાથમાં નહીં રહે.

માટે જો પોતાની સમાજનો, કહો કે પોતાના સામાજિક ધાર્મિક જીવનનો કહો, પરંતુ જો વિચાર કરવામાં ન આવે તો જરૂર સમાજે નષ્ટ થાય. શું આપણને સામાજિક ધાર્મિક જીવન અનિષ્ટ છે ? તે

જીવન તમને નકામું જણાયું છે ? જો તેમ જણાયું હોય તો જરૂર તેને નષ્ટ થવા દો. પરંતુ હું ધારી શકું છું કે હજી આપણે એટલા બધા પતિત થયા નથી. હજી આપણને આપણા સામાજિક અને ધાર્મિક જીવન પ્રિય છે.

બંધુઓ ! આપણી પાસે ભગવાન મહાવીર પ્રભુ કે જેઓનો એકલા જગતનું નહીં, બલકે પ્રાણી માત્રનું કલ્યાણ કરવાનો ઉદ્દેશ છે, અને તેજ ઉદ્દેશને સીધું કરે તેવો તેમનો ઉપદેશ આગમોમાં મળે. પડ્યો છે, તે ઉપદેશનું રહસ્ય જગતની મિલકત છે. પરંતુ જગત જગત થયું નથી, ત્યાંસુધી તે કાચગી રાખવાનો ભાર આપણા ઉપર છે; જ્યારે જગત કાંઈ જાગશે અને તેમના ઉપદેશનો કિંમત આંકતું થશે, ત્યારે અયોગ્યતાના પ્રમાણમાં તેમાંથી થોડું થોડું આપણે આપીશું. એ ખાતર પણ આપણે આપણી સમાજ, ધાર્મિક તત્વો અખંડ પરિશ્રમે જગતનાં અક્ષત રાખવા જગત થવું જોઈએ.

બંધુઓ ! હવે ક્યાં સુધી ઉંધરો ? તમારું સંધ બળ ટકી રહે માટે જગત થાવો. જો તમારું સંધ બળ તમને વારતાવક રીતે અનિષ્ટજ જણાવું હોય, તો બધે તેનો નાશ થવા દેજો. પરંતુ જો ઇષ્ટજ હોય તો તે ખાતર મળે તેવા કષ્ટો સહન કરવા મળે તેવા ભોગ આપવા, અને સ્વાર્થપરાયણતાનો ત્યાગ અથવા અર્થાંશ બાંધવા જરૂર તૈયાર થવું પડશે.

બસ બંધુઓ ! કર્તવ્યપરાયણ બની જાઓ, વાતોથી કાંઈ નહી વળે, ક્રિયાત્મક બનો. જો તમોને મોટર ખાતર વતન છોડવું પડ્યું હોય તો, તેનો મોહ છોડો કોલર, ટાઇ, કે બંગલા ખાતર

વતન છોડવું પડતું હોય તો તેનો પણ મોઢ છોડો. વર્ષા
 બંધુઓ? વતન છોડીને ઉપરની ચીજો તમે મેલવી શકો, પરંતુ
 જાણ્યે અજાણ્યે તમારે વતન, ધર્મ, નિતી, સમાજ, વિગેરે વેચવા
 પડે છે; અને તેને બદલે તમે માત્ર વૈભવની ઉપરની ચીજો ખરીદો
 છો. એ જગ ઉંડા ઉતરીને વિચારશો તો જરૂર સમજશો. છેલ્લા
 દસ વર્ષમાં તમારા વતને કેટલા યુવાનોને સંધ્યા? ને કેટલા બહાર
 ગયા તેનો હિમાય કાઢશો તેથી જીવન અર્થાહિત બનાવી આપતું
 સામાજિક જીવન વ્યવસ્થિત બનાવે. જ્યારે સામાજિક જીવન
 વ્યવસ્થિત બનશે, ત્યારે જ નિતી, ધર્મ, અર્થ, કામ વિગેરે અવ્ય-
 વસ્થિત થઈ ગયા છે તે પણ અવ્યવસ્થિત બનશે. પછી સમાજ,
 ધર્મ વિગેરે જળવાશે. જો તમે જાગૃત નહિ થાવો, તો તમારા
 વખતમાં અનિષ્ટ પરિણામ ઓછું આવશે, પરંતુ તમારી સંતતિના
 વખતમાં વધારે પરિણામ આવશે, અને તે તેનો પ્રતિકાર કરવા અશક્ત
 હશે. આ રીતે સંતતી માટે મિલકતો અને બંધનશીલો વારસો
 સુધી જવાને બદલે તેઓનું જીવન સુદૃઢ બનાવીને ખરો વારસો
 આપવાનો પ્રયત્ન કરો અને જો શક્તી નહીં હોય તો મિલકત
 વીગેરેનો ખર્ચ તેટલો જ સો આપ્યો હશે તો પણ ગુમાવી બેસતા
 વાર નહીં કરે માટે આમ બચિબનો વિચાર કરીને બંધુઓ? અવળા
 પ્રવૃત્તિઓ છોડો, ને કંઈક હવે આજીવ્યાજી, આમળ પાછલ એમ
 દરેક તાંદુ તપાસી જોઈ ચાલતા સીખો. આજે નહીં ચેતો, તો ઠોકર
 ખાધાં પછી કાલે ચેતસો પરંતુ યાદ રાખજો કે પ્રતી દિવસે તમારી
 સામાજિક અંતઃશક્તિ ધસાતી જાય છે. એટલે આજ કરતા કાલે
 ચેતસો પરંતુ યાદ રાખજો પ્રતિ દીવસે તમારો સામાજિક અંતઃશક્તિ

ધસાતી જાય છે. એટલે બાબ કરતા કાલે સહેજ નમ્રલાઇમાં વધારો થશે. પછી જાગશે ત્યારે વધારે બળ કરી ઉન્નતિ સાધી શકશે. વહેલા ચેતનારને આછી મહેનત પડશે. આ અટકળ સિદ્ધાંતનો મર્મ મહત્ત છે. સમજદાર માટેજ પ્રવૃત્તિ હોય છે. જાગૃત થાઓ વા ન થાઓ; તેને માટે માની તો તટસ્થતાજ છે. પરંતુ માર્ગ બતાવેલો તે માર્ગ કર્તવ્ય સમજી છું.

શાસન મેવા કરવા ઇચ્છતા સહુ ભાઈ બહેનોએ સાધર્મી ભાઈ બહેનો પ્રત્યે કરડાઇ નહી રાખતાં શુદ્ધ પ્રેમભાવથી કુશળ વહેવાર આદરવો જોઇએ.

(૧) કુળમાં હોય તો હવાડામાં આવે એ કહેવત સચી છે, આપણા સહુ સાધર્મી ભાઈ બહેનો બધી વાને સુખી હોય, અંતરમાં તત્ત્વ પ્રગટ હોય, નિર્ભય શ્રદ્ધા હોય, અને આચરણ પણ સાચા જીનને છાજે એવું શુદ્ધ-સરસ્વ-નિષ્કાંટ હોય તો સ્વદિત ઉન્નતિ કરવા સારી પોતાના સાધર્મી ભાઈ બહેનોની ઉન્નતિ થાય એવી મમતા બરી લાગણી તેના દીક્ષમાં સહેજે રહેવા સંભવે છે, પરંતુ જેમનામાં ઉક્ત વસ્તુનો સદ્ભાવજ ન હોય તે અન્યને કાંચી નિદાસ કરી શકે.

(૨) ઉત્તમ ચિંતામણી સમાન ધર્મની પ્રાપ્તિ થવાથી દુઃખ દાનિદ્ર અને દિવતા એકાએક દુર થઇ જાય છે પરંતુ પાવના લાય-

કાત વગર પવિત્ર ધર્મની પ્રાપ્તિ થઇ શકતી નથી, તે વીના દુઃખનો અંત આવવાનો નથી.

(૩) પીતરાગ પરમાત્મા જેવા પરમ દેવ અને સાધુ નિર્મલ જેવા ત્યાગી ગુરુનો પાંજો અડચેજ હોય તેનામાં ભૂંડી સ્વાર્થ અંધતા મલીન વાસનાઓ રહેવા કેમ પામે ? તેનું હૃદય શુદ્ધ પ્રેમ-ભર્યું ને વિશાલ થયા વગર કેમ રહે ? પારસના સંગે ભોલ પશુ કાંચનજ બને.

(૪) દરેક સાસનપ્રેમીનાં દિલમાં સદૃશું હિત ચિન્તનરૂપ મૈત્રીભાવ, દુઃખીનું દુઃખ દૂર કરવારૂપ કરુણાભાવ, સુખી તથા સદ-ગુણીને દેખી દીલમાં પ્રમુદિત થવા રૂપ પ્રમોદભાવ અને પર દોષની ઉપેક્ષા કરવા રૂપ ઉપેક્ષા ભાવ સદોદિત-કાયમ ઝગૃત રહેવો જોઇએ. એથીજ પવિત્ર ધર્મની યોગ્યતા અને પ્રાપ્તિ તથા રક્ષા થઇ શકશે. ઉક્ત ભાવ વગરની સર્વ ધર્મ કરણી નિષ્ફળ પ્રાય છે.

(૫) ચિન્તામણી ન્તન સમાન ધર્મ ખરા પાત્રોમાંજ ટકી રહે છે. તેવા ધર્મી જનોને શુદ્ધ પ્રેમભાવથી આદર—સત્કાર કરનાર પણ ઉક્ત ધર્મને યોગ્ય બને છે. ધર્મની રક્ષા તથા પુષ્ટિ કરનારની રક્ષાને પુષ્ટિ ધર્મ કરે છે. પરંતુ જે જડ બુદ્ધિ જનો પવિત્ર ધર્મનો તથા ધર્મી જનોનો અનાદર કરે છે તેઓ તો હાથે કરીને પોતાનું બલિષ્ઠ બગાડે છે. કહ્યું છે ?—ધર્મના પ્રભાવથી સુખ સમૃદ્ધિ પામ્યા છતાં જે મંદ બુદ્ધિજનો એજ ઉપકારી ધર્મને ક્વંસ—નાસ કરે છે તે સ્વાર્થપ્રોહી યા આત્મક્રેદીનું બલિષ્ઠ ક્યાંથી સુધરે ? તેમનું શ્રેય શી રીતે થશે ?

(૬) અહિંસા સંયમ અને તપસ્યક્ષણ પવિત્ર ધર્મ જાતે કયો છતો, કે અનુભવો છતો મહારાજ લાભ આપે છે. ધર્મી જાતેને યજ્ઞ યોગ્ય સહાય આપનારા ધર્મીજ ઉત્તેજન આપે છે, પરંતુ જે હિંસુ યુધ્ધીજનો તેમના આર્થિક રિધ્તો ઉભા કરી તેમને હીજા બનાવવા નમજો પ્રયત્ન કરે છ નમને તેમની યુરી કરણીનું નમણું ફળ પરિણામ મળતા જરૂર સોસવું પડે છે તેથી તેવો નમજો પ્રયત્ન નહિ કરવાં સ્વપર દિલ-ઉન્નાય થાવ નવો. સફળ પ્રયત્નજ કરવા ઉજમાજ રહેવું ઘટે છે.

(૭) પ્રિય ધર્મી અને દઢ ધર્મી જાતો ઉપર અરિહડ પ્રેમ નાખવા દરેક જગ્ય આત્મિક લક્ષ રાખવું ઘટે, એથી પવિત્ર ધર્મની રક્ષાને વૈદિક સાથે આત્મિક પાતાની ઉન્નતિ સધાય છે—આપણી હૃદય જ્વામી ઠીક ખેડાઈને સાદુ જાતે છે, તેમા રૂડા ખીજ સંસ્કારે રોપાય છે. અને પરિણામે આપણે મહા લાભ પામીએ છીએ.

આપણી ખુરી આદતો

સુધારી લેવાની જરૂર.

(૧) જ્યો આપણું અને આપણી પ્રજા વિગેરે આસપાસના સંબંધોજનોતું હિત બગડે એવી ખુરી આદતો આપણે યત્ન પૂર્વક તજવી જોઈએ. સુખી થવાનો એજ ખરો ઉપાય છે.

(૨) ક્રોધ, રોષ, ઇર્ષ્યા, ખાર, અદેખાઈ અને વેર ઝેર કરી વધારવાની ખુરી આદતથી સ્વપરને કેટલી બધી હેરાનગતી થાય છે ? કેટલા બધા લોહી અવટાય છે ? અને કેટલા બધાંની એમા સંડોવાથી પાયમાલી થાય છે.

(૩) ક્ષમા-સહન શીલતા, ધીરજ-શાન્તી, સમતા-મધ્યસ્થતા, ન્યાય—નિતી ને નિરપક્ષતાનું સેવન આદર સહિત કરવાથી સ્વપરનું કેટલું બધું હિત થતું બટકે છે, લાભ પ્રતિષ્ઠા વધે છે, સુખ સંપત્તિ મળે છે અને ચોખ્ખો ચિત્તે સુદ્ધ હેવ ગુરૂ ને ધર્મત્વનું યશ્ચાવિષ આરાધન કરી ઉત્તરોત્તર અધિકાધિક. આત્મ ઉન્નતિ સંધાય છે, અને અનેક બળ્ય આત્માએને માર્ગ દર્શક બનાવાય છે.

(૪) મિથ્યા માન—અંદકાર, મદ—ગર્વ, ને ઉદ્દતાઇથી થયેલી અને થતી ખુવારીનો ખ્યાલ બાંધી તેમજ એથી ભવિષ્યમાં થનારી અવસર્ય ઉપાધિનો કંઈક વિચાર કરી તેથી વીરમવું શકે છે.

(૫) વિનય—મૃદુતા, નમ્રતા—સમ્યક્તા સહિત ઉચિત આચરણથી સ્વપરને કેટલો બધો લાભ (ગુણ) વાધે છે ? એ અજબ

વશીકરણથી કેટલાં બધાં શત્રુ સુદ્ધાં વસ થઇ જઇ મિત્ર જેવા બને છે ? અને આ લોક તેમજ પરલોક સાધનમાં કેટલી બધી અનુકૂળતા થવા પામે છે ? ધર્મનું મૂળજ વનય જાણી સહુએ તેનું સાદર સેવક કરવું ધટે છે.

(૬) માયા કપટ, છળ પ્રપંચ; દગ્ગો વિશ્વાસઘાત ને દંભ રચના વાલા સુગંધ છોરાપર વંચના કરવા જતાં પોતેજ કેટલાં બધાં દગ્ગા છે ? ખરા સુખથી વંચત રહી સમ સર્વત્ર દુઃખી દુઃખી ; દુઃખીજ થયા કરે છે.

(૭) સગલ સ્વભાવી બોળા બદ્ધ પરિણામીનુજ કથાજી થવ પામે છે.

(૮) લોભ—તૃષ્ણાવશ સ્વાર્થ અંધ બનેલા છોરાના દુઃખનો પારજ રહેતો નથી.

(૯) સ્વાર્થ ત્યાગી, પરદુઃખ બંજન, સંતોષી જનોજ સર્વત્ર ખર્ચ સુખ મેળવી શકે છે.

(૧૦) રાગદ્વેષવદ્ધ છોરા હિંસા, અસત્યાદિક પાપ—પંકથી પોતાના આત્માને ખરડે છે.

(૧૧) સમતાભાવી તત્ત્વરંગીનૃવડભાગી કિંકત અનેક પાર નોથી સહજે બચે છે.

(૧૨) મોહ અંધ છોરા ખોટા માર્ગે દોરવાદ જઇ, અ ભાગી થઇ દુર્ગતિમાં પડે છે.

(૧૩) મોહને જીતનારા સાચે માર્ગે સંચરી સહેજે બધાં તરી ખીજાને તારી શકે છે.

